

Донбас.

Чи є вихід із глухого кута?

УДК 94:327

Чи є вихід із глухого кута на Донбасі? Це питання турбує кожного українця – незалежно від того, де він проживає. Відповідь знайти надзвичайно складно. Але спробувати можна...

Автору цих рядків досить довго довелося займатися Придністровським конфліктом. Півтора року був Спеціальним представником України з Придністровського врегулювання у ранзі заступника Міністра закордонних справ. Тому спробую спроектувати деякі висновки із цього конфлікту на ситуацію на Донбасі.

Перше: економічна складова. Ні для кого не є таємницею, що Придністров'я стало Меккою для контрабандистів місцевих, молдовських, українських, російських. За різними розрахунками, через Тираспіль проходить товарів на декілька мільярдів доларів США. За таких умов влада міняється як у Молдові, так і в Придністров'ї, а контрабандні схеми залишаються.

Як і здійснюється незаконне завезення товарів на територію України та Молдови – і далі до інших країн. Дорогий алкоголь, сигарети, побутова техніка, мобільні телефони, харчові продукти завозяться через порти Одеси та Іллічівська до Тирасполя. Потім партизанськими стежками переправляються через українсько-придністровський та молдово-придністровський кордони. Враховуючи те, що Молдова не забезпечує охорону своїх рубезів із невизнаною ПМР, то товари, які не вдається переправити в Україну напряму, потрапляють до нас через Молдову.

Висновок: доки житиме контрабанда у таких масштабах, доти Придністров'я існуватиме як невизнана країна – майданчик для отримання надприбутків

Summary

The article analyzes the situation, which appeared due to the war in the Donbass. The factors that influence on the solving of this problem are investigated. First of all, it is about the economic, political, social, military component. It is shown that unless Ukrainian authorities will develop a virginal plan for the return of the occupied territories of Donetsk and Luhansk regions, till that time the problems of Donbass will not be solved.

Keywords: Donbass, economic, political, social, military components of the stagnation of the conflict

Анотація

У статті аналізується ситуація, що склалася через війну на Донбасі. Досліджуються фактори, які впливають на вирішення цієї складної проблеми. Насамперед, йдеться про економічну, політичну, соціальну та військову складові. Показано, що доки українська влада не розробить дієвого плану повернення окупованих територій Донецької та Луганської областей, доти проблеми Донбасу не будуть вирішені.

Ключові слова: Донбас, економічна, політична, соціальна та військова складові стагнації конфлікту.

провладними структурами та різними злочинцями, що їх обслуговують.

Подібна ситуація склалася на Донбасі. За час неоголошеної війни були розроблені злочинні схеми поставки товарів як з України до непідконтрольних українській владі територій, так й у зворотному напрямі. Не потрібно забувати, що чотириста кілометрів кордону між Україною та Росією не контролюються українськими прикордонниками – це створює величезні можливості для контрабанди. Перелік товарів приблизно такий самий, як й у Придністров'ї. Різниця лише у тім, що там на кордоні стоять прикордонники та митники – тут національна гвардія та українська армія. І масштаби трошки менші: у Придністров'ї – мільярди, а на Донбасі – сотні мільйонів. Кому дістаються ці гроші, здогадатися не так уже й важко. Про це вже багато написано в українських та зарубіжних ЗМІ, проведено безліч журналістських розслідувань на телебаченні. Ось лише одне таке повідомлення: «Лише за перші два місяці 2016 року було затримано товарів на вісім мільйонів гривень. Та чим дорожчий вантаж, тим серйозніші структури за ним стоять. Найпростіший спосіб контрабанди – коли місцеві перевозять товари на своїх легкових автомобілях. Їхню кількість за день можна було вимірювати сотнями. Та вищий рівень контрабанди – це фури. Там крутяться набагато більші суми. За один день

вдавалося затримувати вантажівку із медикаментами, електротехнікою, спиртним та продуктами. Середня ціна кожного вантажу коливається від 300 до 500 тисяч гривень» [1].

Висновок: доки не буде знищена ця економічна складова, війна продовжуватиметься.

Друге: політична складова. У політичному плані Донбас для Києва був завжди незручним. Згадаймо будь-які вибори чи до Верховної Ради, чи президентські – і завжди тут підтримували проросійські партії чи такої ж орієнтації кандидатів у президенти. Причин тут декілька, але головна з них та, що після Другої світової війни цей край, особливо міста, заселяли вихідцями із Росії. Робилося це офіційно з метою забезпечення нових підприємств, які сотнями будувалися у регіоні, кваліфікованою робочою силою, а підспудно Москва цілеспрямовано розбавляла українство Донбасу росіянами. За ті роки й була сформована п'ята колона, якою потім і скористалися сепаратисти.

Тому київська влада сьогодні чудово розуміє, що повернення в Україну п'яти – шести мільйонів жителів Донбасу значно знизить відсоток тих виборців, які голосуватимуть за вступ до ЄС, а з часом і в НАТО. Чи не простіше залишити все так як є, зменшивши до мінімуму ризики для успішної євроінтеграції. Окрім цього, населення Донбасу – це потужна електоральна база для опозиційного блоку, що створює реальну загрозу для

повернення колишніх регіоналів до влади в Україні [2]. Нагадаємо, що згідно з соціологічними опитуваннями за Ю. Бойко готові віддати свої голоси 5,4 %, а за О. Вілкула – 2,6 % [3].

Висновок: сьогодення українська влада об'єктивно, з урахуванням політичної складової, зацікавлена у стагнації ситуації на Донбасі – для того, аби його жителі не брали участі у виборах президента та до Верховної Ради України.

Третє: соціальна складова. За роки української незалежності Донбас із економічно процвітаючого краю, населення якого мало найвищу заробітну плату, перетворився на депресивний, дотаційний регіон, який без сотень мільйонів гривень, направлених з Центру, не зміг би просто вижити. Більшість заводів і фабрик були зупинені та пограбовані. На металобрухт було продано обладнання, яке коштувало сотні мільйонів гривень. Сотні тисяч висококваліфікованих робітників залишилися без роботи та засобів для існування.

Постраждали, насамперед, підприємства машинобудування, військової та легкої промисловості. Насамперед, постраждали шахтарі – близько 60 % шахт були закриті. Шахтарські селища, соціальна інфраструктура яких фінансувалася за рахунок вугільних підприємств, залишилися без копійки грошей. Із міського бюджету на це також кошти не виділялися. Люди ще якось виживали за рахунок городів, але більшість, яка жила у багатопверхових будинках, доведена до відчаю, покидали свої квартири у пошуках кращого життя.

Війна внесла суттєві зміни до соціальної політики України стосовно тих територій, які контролюються сепаратистами. Уряд прийняв рішення припинити тут усі соціальні виплати. Якщо 2014 року бюджет Донецької області складав 2,0 млрд 318 млн 580 тис. доларів

США, то 2018 року він склав 271 млн 400 тис. доларів США [4]. Та ж сама ситуація з бюджетом і в Луганській області.

Висновок: замороження війни на Донбасі дає змогу кошти, що раніше направлялися до бюджетів Луганської та Донецької областей, використовувати на інші потреби бюджету, що створює гарні можливості для зловживань.

Четверте: військова складова. У бюджеті на 2016 рік закладено найбільші за роки незалежності витрати на оборону – 209,5 млрд грн [5]. Наявність таких величезних коштів створює можливість для корупції, різного роду зловживань. Звичайно, значна сума цих грошей підуть у кишені тих високопосадовців, які їх ділитимуть та використовуватимуть.

Висновок: збільшення бюджету на оборону є необхідним кроком української влади, але, з іншого боку, без відповідного контролю за використанням цих грошей цей крок створить умови для наживи нечистих на руку можновладців.

І ще про наступне. 18 січня 2018 року Верховна Рада ухвалила Закон «Особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей» [6]. Прийняттю цього документа передувала гостра політична боротьба всередині парламенту. То що ми маємо у сухому залишку?

Постфактум воєнні дії на Донбасі практично визнані офіційно. Росія названа країною-агресором, а окремі непідконтрольні уряду райони Луганської і Донецької областей – тимчасово окупованими. Це означає, що Росія повинна нести відповідальність за моральну та матеріальну шкоду, яку понесла Україна, її державні органи на рівні республіки та органів місцевої влади, фізичні та юридичні особам на окупованих територіях.

У законі також заплановано формування Об'єднаного оперативного штабу Збройних Сил України, що буде підпорядкований Генштабу, на якого покладається контроль та узгодження всіх дій українських військових підрозділів у зоні конфлікту.

На жаль, перекидання відповідальності за те, що відбувається на непідконтрольних територіях України, створює серйозні проблеми для жителів, які там проживають. Люди, котрі втратили житло та власність на цих територіях, залишаються сам на сам зі своїми проблемами – вони не знають, куди звертатися зі скаргами, аби їх почули.

Закон не гарантує права людини на непідконтрольних Києву територіях – у цьому документі практично відсутні відповідні положення з цього приводу. Іншими словами, про захист цивільного населення в законі забули – українська держава не бере на себе зобов'язання

захищати цивільне населення тією мірою, якою вона взяла на себе відповідальність, підписавши Європейські конвенції та Пакт про політично-цивільні права. З іншого боку, постійні заяви керівництва держави про те, що ці райони є під юрисдикцією України, зобов'язують це робити.

Окрім того, ухвалений депутатами закон дає силовим владним структурам неправомірно широкі повноваження на неконтрольованих територіях, що створює умови для зловживань, насамперед, з боку військових і представників правоохоронних органів.

У прийнятому законі йдеться про те, що в зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій, з метою здійснення заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях діє особливий порядок. Він

передбачає надання органам сектору безпеки і оборони, іншим державним органам України спеціальних повноважень, необхідних для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації [7].

Водночас у цьому документі й слова не йдеться про те, хто здійснюватиме контроль над використанням цих повноважень.

Днями виповнився рік потому, як був ухвалений цей закон. Чи змінилося щось на краще у вирішенні цієї проблеми? Думаю, що більшість аналітиків на це запитання дасть негативну відповідь.

То чи є надія на те, що найближчим часом Донбас повернеться в Україну? Звичайно є, бо надія вмирає останньою. Але, щоб це трапилося, потрібно багато чого поміняти у нашій країні. Уряду необхідно розробити та впровадити програму поновлення економіки тих територій Донецької та Луганської областей, що знаходяться в Україні. Потрібно надати пільги інвесторам, зацікавити їх у створенні нових підприємств. Населення, яке там проживає, повинно відчувати особливе піклування від української влади. Створені державні органи для боротьби з корупцією повинні, насамперед, спрямувати свої зусилля на Донбас і швидко та ефективно навести там лад.

Своє вагомe слово повинне сказати й громадянське суспільство. Надію вселяє і те, що в Україні

з'являється все більше громадян, які активно протидіють проявам корупції і зловживань у владних структурах різного рівня.

Будемо вірити, що рано чи пізно Україна стане дійсно європейською країною, а Донбас повернеться в лоно своєї рідної держави.

Дмитро Ткач,
професор, доктор політичних наук,
Київ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Контрабанда у зоні АТО працює за схемою Придністров'я http://zik.ua/news/2016/10/09/kontrabanda_u_zoni_ato_pratsyuye_za_shemamy_prydnistrovyya_chy_pivdennoi_oesetii_934622
2. Із приходом української армії на Донбасі почалися зміни. Про нові ідентичності та способи мислення на Сході. http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/68582/Iz_pryhodom_ukrajinskoji_armiji_na_Donbasi_pochalysya
3. Факти <https://fakty.ua/293524-poslednij-socopros-pokazal-rost-podderzhki-petra-poroshenko-na-vyborah-prezidenta>
4. Госбюджет-2018: фінансування регіонів України. Слово і діло. <https://ru.slovoidilo.ua/2018/02/19/infografika/finansy/gosbyudzheta-2018-finansirovanie-regionov-ukrainy>
5. <https://www.segodnya.ua/economics/enews/ne-pod-elochku-rada-prinyala-byudzheta-2019-1191153.html>
6. Закон про окуповані території: що зміниться для мешканців Донбасу. <https://hromadske.ua/posts/zakon-pro-okupovani-teritorii>
7. Закон України. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 10, ст. 54.